

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีและแนวความคิดที่นำมาใช้ในที่นี้ เป็นทฤษฎีและแนวความคิดที่เน้นถึงผลกระทบของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ ที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งถ้ามองอย่างกว้าง ๆ แล้ว ทฤษฎีหรือแนวความคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ก็คื ทฤษฎีหรือแนวความคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ กับการพัฒนาทางการเมือง นั้นเอง

แต่เพื่อให้สะดวกในการวิจัย ผู้วิจัยจะขอจำกัดขอบเขตของการศึกษาให้แคบลงไป โดยจะ เน้นที่การพัฒนาความสนใจหรือการรับสื่อสารมวลชนของประชาชน ว่าเป็นเครื่องชี้ถึงการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า การรับสื่อสารมวลชนที่เพิ่มขึ้นของประชาชนนี้เอง ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ในทุกแง่มุมภายในสังคมนั้น ๆ

ส่วนกรณีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน อันสืบเนื่องมาจากกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ดังกล่าวนั้น ในที่นี้จะทำการศึกษาผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นปฏิกิริยาตอบสนองมาจากกรณีการสร้างเขื่อนที่กิ่งอำเภอะโตะ จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาสำหรับในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ดังนั้น ในตอนต้นของบทนี้ จึงจะขอกล่าวถึงทัศนะในแง่ดังกล่าวของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงทางด้านนี้ เพื่อเป็นการสำรวจแนวความคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแต่เพียงคร่าว ๆ ก่อน จากนั้น จึงจะได้ทำการสรุปออกมา เป็นโครงร่างทฤษฎี เฉพาะที่จะใช้ในการวิจัยต่อไป

กระบวนการ เปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่และการพัฒนาทางการเมือง

(Modernization and Political Development)

แบล็ค (C.E. Black)

ผู้นำของการศึกษา การเปลี่ยนสังคมให้เป็นสมัยใหม่โดยใช้แนวทางแบบประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ ได้ให้ความหมายของคำว่า "Modernization" เอาไว้ว่า หมายถึง "กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีตซึ่งมีผลกระทบต่อสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เริ่มปรับตัวให้เข้ากับหน้าที่และ

ความรับผิดชอบใหม่ ๆ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งช่วยเปิดโอกาสและช่วยพัฒนาความรู้ให้มนุษย์สามารถควบคุมและเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตนได้^๑

จากความเข้าใจดังกล่าวนี้ แบล็คจึงมองการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ในฐานะที่เป็นทั้งกระบวนการที่มีลักษณะทั้งสร้างสรรค์ และทำลายล้างไปด้วยในขณะเดียวกัน กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่มีผลช่วยสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ และในขณะเดียวกันก็มีผลในการทำลายล้างวิถีชีวิตและแนวความคิดในแบบเก่าลงด้วยเช่นกัน^๒

ปัญหาที่จะต้องเผชิญอยู่เสมอเมื่อศึกษาถึงกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ ก็คือการแบ่งแยกสภาพที่เรียกว่า "ดั้งเดิม" ออกจากสภาพที่เป็น "สมัยใหม่" นักวิชาการหลายท่านต่างก็ได้พยายามแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างสังคมทั้งสองแบบ โดยได้อาศัยคุณลักษณะต่าง ๆ กันเป็นตัวกำหนด แต่สำหรับแบล็คนั้น เขาเสนอว่า เครื่องบ่งชี้ลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ ได้แก่ ภูเขาชน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางจิตวิทยา^๓ ประเด็นต่าง ๆ ตามที่เขาเสนอมานี้ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสภาพที่แตกต่างกันระหว่างสังคมทั้งสองได้เป็นอย่างดี

สำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัยดังที่ได้เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้นั้น ได้เสนอแนวทางที่ให้ความสำคัญของการคมนาคมและการส่งข่าวสารเป็นพิเศษ โดยถือเอาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้กับชุมชนอย่างสำคัญ ดังปรากฏในผลงานที่มีชื่อเสียงของแบล็คเรื่อง "The Dynamics of Modernization" ว่า "คนที่สนใจในข่าวสารต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาในหลาย ๆ สาขา และความเจริญเติบโตในข่ายงานการติดต่อกันจะยังผลให้เกิดการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมากมายของสังคม และเอื้ออำนวยต่อการดำเนินการ เพื่อให้เกิดความสามัคคีกันอย่างแน่นแฟ้นในระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่แตกแยกกัน" นอกจากนี้ แบล็คยังได้เสนอดัชนีที่ใช้วัดสังคมที่เป็นสมัยใหม่ ในลักษณะที่เป็นการวัดในเชิงปริมาณไว้ดังนี้คือ สังคมที่เป็นสมัยใหม่จะมีปริมาณของการรับหนังสือพิมพ์ต่อปีเป็นจำนวน ๒๕๐ ถึง ๔๐๐ ฉบับต่อประชากร

^๑ Ceril E. Black, The Dynamics of Modernization : A Study in Comparative History (New York : Harper & Row, 1967), p. 7.

^๒ Ibid., pp. 26 - 34.

^๓ Ibid., pp. 9 - 26.

๑,๐๐๐ คน มีการรับและส่งทางไปรษณีย์ภายในประเทศต่อคนเป็นจำนวน ๑๐๐ ถึง ๓๕๐ ขึ้นต่อปี มีวิทยุ ๒๕๐ ถึง ๔๕๐ เครื่อง และโทรทัศน์ ๕๐ ถึง ๓๐๐ เครื่องต่อจำนวนประชากร ๑,๐๐๐ คน และไปชมภาพยนตร์ ๑๐ ถึง ๒๕ ครั้งต่อคน ในช่วงเวลา ๑ ปี ส่วนสังคมในแบบดั้งเดิมจะขาดวิธีต่าง ๆ ของการติดต่อกันดังกล่าว นับย้อนไปในอดีตเป็นเวลาหนึ่งศตวรรษหรือมากกว่านั้น และถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการติดต่อกันด้วยวิธีทางดังกล่าว แต่ก็ยังคงดำเนินอยู่ในขนาดที่จำกัด^๑

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอที่สำคัญของแบล็คจากผลงานดังกล่าวได้แก่ การมองลำดับหรือขั้นตอนของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ โดยการแบ่งช่วงเวลาของการพัฒนาสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ออกเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้คือ^๒

๑. เป็นขั้นตอนแรกที่สังคมได้เผชิญหน้ากับความเจริญและถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สังคมเป็นสมัยใหม่ ซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกที่ความรู้และความเชื่อดั้งเดิมของสังคมหนึ่ง ๆ ต้องถูกทำลายและถูกแข่งขันจากแนวความคิดความเชื่อ และสถาบันในรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีผลกระทบต่อการพัฒนาของสังคม

๒. ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนที่ผู้นำที่เป็นแบบสมัยใหม่เริ่มทำการรวบอำนาจ ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ อำนาจจะถูกเปลี่ยนมือจากผู้นำแบบดั้งเดิมมาสู่ผู้นำแบบสมัยใหม่ ซึ่งจะเป็นขั้นตอนที่กินเวลายาวนาน และมักจะเกิดการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจไปจนถึงการปฏิวัติ

๓. ขั้นตอนที่สามเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เริ่มการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากระบบเศรษฐกิจแบบที่ยึดถือการกสิกรรมและการดำเนินชีวิตในชนบทเป็นหลัก มาสู่การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจที่เน้นหนักด้านอุตสาหกรรมและการใช้ชีวิตภายในเมือง

๔. ขั้นตอนที่สี่เป็นการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม ซึ่งเป็นขั้นตอนซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดการจัดองค์กรขั้นพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมทั่วทั้งสังคม

^๑ Ibid., p. 22.

^๒ Ibid., pp. 67 - 89.

จากผลงานและแนวความคิดของแบล็ค ที่เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ นี้ กล่าวได้ว่า ครอบคลุมและก่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจในหัวข้อดังกล่าวนี้ไม่น้อย ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนได้ยึดถือเอาแนวความคิดของแบล็ค เป็นพื้นฐานที่สำคัญในการวิจัย ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงแนวความคิดรวบยอดในตอนต่อไป

ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington)

แนวความคิดเรื่องกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่และการพัฒนาทางการเมืองตามทัศนะของฮันติงตันนั้น ปรากฏอยู่ในผลงานที่สำคัญของเขา คือ หนังสือชื่อ "Political Order in Changing Societies"^๑ ซึ่งพิมพ์ขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ และจากบทความที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่งคือ "The Change to Change Modernization, Development, and Politics"^๒ จากผลงานทั้งสองนี้ สะท้อนถึงความเห็นของเขาที่เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ และการพัฒนาทางการเมืองได้อย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่การให้คำนิยามของคำว่า "กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" (Modernization) ซึ่งฮันติงตันได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า "คือกระบวนการที่ประกอบไปด้วยประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของความคิดและกิจกรรมของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน" และการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ตามประเด็นที่ฮันติงตันกล่าวถึงก็คือ การเจริญเติบโตของเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม กระบวนการการโน้มเอียงไปในทางโลก (Secularization) การพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาทางด้านการศึกษาและความสนใจในข่าวสาร และถ้าพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์แล้ว ประเด็นของการพัฒนาดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่พร้อม ๆ กันหรือไล่เลี่ยกันมากกว่าที่จะมีลักษณะตัดตอนแยกห่างออกจากกัน^๓

^๑ Huntington, Political Order in Changing Societies.

^๒ Samuel P. Huntington, "The Change to Change : Modernization, Development, and Politics," in Comparative Modernization : A Reader, ed. Ceril Black (New York : The Free Press, 1968).

^๓ Huntington, Political Order in Changing Societies, p. 32.

จากบทความของฮันติงตันที่ชื่อ "The Change to Change : Modernization, Development, and Politics" ซึ่งมีนักวิชาการของไทยให้ความสนใจและได้แปลเป็นภาษาไทยเอาไว้^๑ สิ่งที่น่าสนใจเห็นจะได้แก่ ความพยายามในการเสนอคุณลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่โดยแยกออกเป็นประเด็นที่สำคัญ ๔ หัวข้อด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการรวบรวมข้อเสนอและแนวความคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา คุณลักษณะทั้ง ๔ ประการนั้นได้แก่^๒

๑. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการปฏิวัติ
(Revolutionary Process)
๒. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน
(Complex Process)
๓. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ
(Systemic Process)
๔. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั่วโลก
(Global Process)
๕. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่กินเวลายาวนาน
(Lengthy Process)
๖. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน
(Phased Process)
๗. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ไปในสภาพที่เหมือนกัน (Homogenizing Process)
๘. การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่ไม่สามารถผันกลับ
(Irreversible Process)

^๑ แชมมวล พิ. ฮันติงตัน, "แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง," แปลโดย ตุลยเทพ สุวรรณจินดา ใน การเมืองเปรียบเทียบ : ปัญหาและแนวความคิด, สุจิต บุญบงการ และ ตุลยเทพ สุวรรณจินดา, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาฯ, ๒๕๒๑), หน้า ๓๐ - ๗๘.

^๒ Huntington, The Change to Change : Modernization, Development, and Politics, pp. 30-31.

๔. การเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่มีลักษณะ เป็นกระบวนการที่มีลักษณะก้าวหน้า
(Progressive Process)

สำหรับฮันติงตันนั้น เขาเห็นว่า ความแตกต่างกันของมนุษย์ระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมที่ทันสมัยกับในสังคมดั้งเดิมนั้น เกิดจากความแตกต่างพื้นฐานระหว่าง ความเป็นสมัยใหม่ และความ เป็นสมัยเก่า นั้นเอง ความหมายทั้งสองลักษณะดังกล่าวมีดังนี้คือ คนที่มีลักษณะสมัยเก่านั้น เป็นคนที่ไม่กระตือรือร้น และเฉื่อยและหรือเฉยชา (Acquiescent) พวกนี้มักจะคาดหวังในความต่อเนื่องของธรรมชาติและสังคม และจะไม่ยอม เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหรือสามารถที่จะควบคุมธรรมชาติและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับคนที่มีลักษณะสมัยใหม่ ผู้มีความเชื่อในความเป็นไปได้และมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงกับทั้งยังมีความมั่นใจในความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของเขา^๑

สิ่งที่ฮันติงตันให้ความสนใจเป็นพิเศษเห็นจะได้แก่ การเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งแบ่งย่อยออกได้เป็น ๒ ประเภทกว้าง ๆ คือ พวกแรกเรียกว่า "กระบวนการการระดมกำลังทางสังคม" (Social Mobilization) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ริเริ่มโดย คาร์ล คอยซ์ มีความหมายว่า "เป็นกระบวนการที่กลุ่มสังคม กลุ่มเศรษฐกิจ และความผูกพันทางด้านจิตใจแบบดั้งเดิม ต้องถูกทำลายลง ซึ่งย่อมมีผลกระทบให้เกิด การเปลี่ยนแปลงในความคิดและวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมนั้น ๆ คือ ประชาชนจะอยู่ในสภาพที่พร้อมจะรับการอบรมทางสังคมในรูปแบบใหม่นั้นเอง" สำหรับการพัฒนาทางการเมืองในแบบที่สองนั้น ได้แก่ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ ความเติบโตและผลกระทบอันเกิดจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของสังคมหนึ่ง ๆ ซึ่งโดยสรุปแล้ว ฮันติงตันมองว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมหมายถึง การเปลี่ยนแปลงของปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคมในด้านความต้องการและความคาดหวัง ในขณะที่ การพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านความสามารถ (Capabilities) ของมนุษย์ที่จะให้ได้อะไรซึ่งสิ่งอันพึงปรารถนาต่าง ๆ^๒

^๑ Ibid., p. 29.

^๒ Huntington, Political Order in Changing Societies,

ตามทัศนะของฮันติงตัน ผลในทางลบของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่คือ มักจะ
ทำให้เกิดความเหงาหน่าย ความวุ่นวาย ไร้กฎระเบียบ การขาดค่านิยมที่มีการยอมรับกันทั่วไป
ซึ่งสาเหตุที่สำคัญก็คือ ความขัดแย้งระหว่างค่านิยมเก่าและใหม่นั้นเอง^๑

ส่วนผลกระทบของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ที่มีต่อการเมือง หรือที่เรา
เรียกว่า กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ในทางการเมือง (Political Modernization)
นั้น ฮันติงตันได้สรุปแนวทางที่จะนำไปสู่ความทันสมัยทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ ๓ แนวทางด้วย
กันคือ การใช้อำนาจอย่างมีเหตุมีผล มีการแบ่งแยกหน้าที่ทางการเมืองออกเป็นส่วนย่อยต่าง ๆ
ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นมาใหม่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น และ
ประการสุดท้าย มีการขยายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเปิดโอกาส
ให้มวลชนได้เข้ามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งตามความเห็นของฮันติงตัน ลักษณะทั้ง ๓ ประการดังกล่าวนี้
ใช้ เป็นเกณฑ์สำหรับการแยกแยะระหว่างสังคมการเมืองแบบทันสมัยออกจากสังคมการเมืองแบบดั้ง
เดิมที่ล้าสมัยนั่นเอง^๒

กล่าวได้ว่า นอกจากฮันติงตันจะได้เสนอแนวความคิดใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของ
กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ และการพัฒนาทางการเมืองตามความคิดเห็นของตนเองแล้ว
เขายังได้พยายามรวบรวมเอาแนวความคิดของนักวิชาการอื่น ๆ เอาไว้ เพื่อสร้างความเข้าใจ
ในแง่มุมที่ต่าง ๆ กันได้อย่างกว้างขวางนั่นเอง

ลูเซียน พาย (Lucian W. Pye)

แนวทางการศึกษาโดยการติดต่อสื่อสารนี้ พายเห็นว่า ช่วยสร้างความเข้าใจในพฤติ
กรรมทางการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างขบวนการ
ทางการเมืองและขบวนการการติดต่อสื่อสารนั่นเอง ตัวอย่างที่เห็นชัดได้แก่ ปัญหาการสร้างควม

^๑ กนลา สุขพานิช, "วิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ : การเข้าม
มีส่วนร่วมทางการเมืองและความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในเชิงทฤษฎี," วารสารสังคมศาสตร์
๑๖ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๒) : ๔๕.

^๒ Ibid., pp. 34 - 35.

เห็นพ้องต้องกันทางการเมือง ซึ่งในประเทศที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่นั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวส่วนหนึ่งก็คือ การสร้างวิถึทางของการติดต่อสื่อสารในระดับชาติที่มีลักษณะ เป็นสากลขึ้นใหม่ และให้มีมากกว่าเดิม นอกจากนี้แล้วยังจะต้องสร้างช่องทางของการติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอดที่มีประสิทธิผลกว่าเดิมอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ทุก ๆ ส่วนของสังคมนั้น ๆ มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น^๑

แต่ทั้งนี้ ตามความเห็นของพายแล้ว มิได้หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงในระหว่างกระบวนการการติดต่อสื่อสาร และกระบวนการทางการเมืองนั้น อย่างหนึ่งอย่างใดจะมาก่อนกัน ดังที่พายกล่าวเอาไว้ตอนหนึ่งว่า "การเปลี่ยนแปลงภายในรากฐานที่เป็นสถาบันและเทคโนโลยีของการติดต่อสื่อสารเป็นไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการเมืองภายใน"^๒ ดังนั้น เพื่อสะดวกในการศึกษา เขาจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งแยกคุณลักษณะที่สำคัญของแบบอย่างของระบบการติดต่อสื่อสารออกเป็น ๓ แบบคือ แบบอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมที่ล้าสมัย ในสังคมที่ทันสมัย และในสังคมหัวเลี้ยวหัวต่อ

คุณลักษณะทั้ง ๓ แบบดังกล่าวนี้ สามารถที่จะให้คำอธิบายได้โดยย่อดังนี้คือ คุณลักษณะเด่นที่สุดของกระบวนการติดต่อสื่อสารในสังคมแบบล้าสมัยก็คือ เป็นระบบที่ไม่มีการจัดองค์การในแบบที่มีการแยกออกจากกันอย่างเด่นชัด และไม่มีการแยกย่อยออกจากกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ อย่างชัดเจน ส่วนระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยนั้น แบ่งได้เป็น ๒ ชั้นตอนหรือ ๒ ระดับด้วยกัน คือ ชั้นตอนของการติดต่อสื่อสารที่มีการจัดองค์การในชั้นสูง และมีโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะตัว และชั้นตอนซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการของผู้นำโดยผ่านการติดต่อสื่อสารที่มีรากฐานมาจากการติดต่อแบบตัวต่อตัว และสิ่งสำคัญที่ปรากฏให้เห็นในระบบการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยก็คือ การที่ชั้นตอนทั้ง ๒ ระดับมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ จากจุดนี้เอง พายเสนอว่าการวัดกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ของระบบการติดต่อสื่อสาร จึงไม่ควรเกี่ยวข้องกับระดับที่สังคมมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในระบบการสื่อสารมวลชนแต่เพียงอย่างเดียวหรือเพียงเบื้องต้น

^๑ Pye, Communications and Political Development, pp. 3-11.

^๒ Lucian W. Pye, Aspects of Political Development (Boston : Little Brown, 1966), pp. 156 - 157.

แต่การทดสอบที่แท้จริงของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่จะต้องครอบคลุมถึงการมีกระบวนการการผันกลับที่มีประสิทธิภาพในระหว่างขั้นตอนของการสื่อสารมวลชนและขั้นตอนในแบบตัวต่อตัวที่ไม่เป็นทางการ ส่วนลักษณะที่สำคัญของกระบวนการการติดต่อสื่อสารในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงนั้นพิจารณาจากโครงสร้างแล้ว จุดสำคัญก็คือ สภาพที่มีการแบ่งแยกออกเป็น ๒ ส่วน แต่มีลักษณะแตกแยกกัน ไม่มีการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตรงกันข้ามแต่ละส่วนนั้นขึ้นอยู่กับระบบการติดต่อสื่อสารที่เป็นไปโดยอัตโนมัติไม่มากนักน้อย จากจุดนี้เอง พายเสนอว่า การพัฒนาทางการเมืองสามารถพิจารณาจากจุดที่มีระดับของการติดต่อสื่อสารที่แตกแยกกัน จนกระทั่งได้เปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของระดับทั้งสอง กล่าวคือ ระดับการติดต่อสื่อสารที่มีการจัดองค์กรในขั้นสูงกับระดับของการติดต่อสื่อสารแบบตัวต่อตัว ซึ่งไม่เป็นทางการ^๑

โดยสรุปแล้ว การมองระบบการติดต่อสื่อสารที่แยกออกเป็น ๓ แบบดังกล่าวนี้ จะช่วยให้สามารถแยกแยะได้ว่า การส่งผ่านข่าวสารในแต่ละระบบมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านปริมาตร ความเร็ว และความเที่ยง^๒

สำหรับความหมายของคำว่า "กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" (Modernization) นั้น พายไม่ได้ให้คำนิยามไว้อย่างแน่ชัด แต่ได้ให้ความหมายของคำว่า "ความเป็นสมัยใหม่ทางการเมือง" หมายถึงว่า "การพัฒนาทางการเมือง (Political Development)" โดยแยกคำนิยามต่าง ๆ ออกดังต่อไปนี้คือ^๓

๑. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง สภาพทางการเมืองที่ต้องเกิดขึ้นก่อนมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ
๒. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเมืองของสังคมที่เป็นอุตสาหกรรม
๓. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ทางการเมือง
๔. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การผ่าตัดเปลี่ยนแปลงของรัฐบาล

^๑ Ibid., pp. 156 - 160.

^๒ Ibid., p. 161.

^๓ Ibid., pp. 33 - 45.

๕. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การพัฒนาทางด้านการบริหารและกฎหมาย
๖. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมของมวลชน และ
การเข้าร่วม
๗. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การสร้างประชาธิปไตย
๘. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีเสถียรภาพ และเป็น
ระเบียบ
๙. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมและอำนาจ
๑๐. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง กระบวนการหนึ่งในหลาย ๆ มิติของการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากแง่มุมทั้ง ๑๐ ประการดังกล่าวมานี้ พายได้พยายามหาความหมายร่วมกันของคำว่า "การพัฒนาทางการเมือง" ได้เป็น ๓ ประการ ดังนี้คือ ข้อแรก จะต้องมีความหมายร่วมกันในการพัฒนาการเมืองไปสู่สภาพที่มีความเท่าเทียมกัน (Equality) ข้อที่สองคือ ประสิทธิภาพและความสามารถของระบบการเมือง ซึ่งกินความหมาย ๓ ประการคือ ความเข้มข้น ขอบข่าย และระดับความมากน้อยของปฏิบัติการทางการเมืองและการปกครอง สำหรับความสามารถนั้น หมายถึง การบริหารนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิผล และควรมีเหตุผลในการบริหารงาน และการใช้นโยบายที่มีลักษณะเป็นโลกวิสัย ส่วนลักษณะประการที่สามของการพัฒนาทางการเมืองก็คือ การพัฒนาไปสู่สภาพของระบบการเมืองที่มีการแบ่งแยกย่อย (Differentiation) และมีความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization)^๑

ลักษณะทั้ง ๓ ประการดังกล่าวนี้ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่นักวิชาการด้านการพัฒนาทางการเมือง ซึ่งแง่มุมดังกล่าวนี้เรียกหากันในนามของ "พหุภาพของการพัฒนา (The Development Syndrome)"

^๑ Ibid., pp. 45 - 48.

ส่วนสังคมการเมืองที่เป็นสมัยใหม่นั้น พายได้ให้ข้อคิดเอาไว้ว่า "ในสังคมการเมืองที่ถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่นั้น จะต้องก้าวไปพร้อม ๆ กับความสามารถที่เพิ่มขึ้นของสังคมนั้น ๆ ในขั้นที่จะเคลื่อนย้าย (Mobilize) ประชาชนให้เข้ามาดำเนินการในระดับชาติ นอกจากนี้แล้ว กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มองยังสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในวิถีทางซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการในการตัดสินใจอีกด้วย^๑

แดเนียล เลินเนอร์ (Daniel Lerner)

จากผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาคือ "The Passing of Traditional Society : Modernizing The Middle East" เลินเนอร์ได้ให้ข้อสังเกตว่า การเจริญเติบโตของเมืองถ้าเกิดขึ้นในที่ใดจะช่วยให้ประชาชนรู้หนังสือมากขึ้น ซึ่งจะกระตุ้นให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจกับข่าวสารมากขึ้น ในขณะที่ความสนใจในข่าวสารมีเพิ่มมากขึ้นนั้น ก็จะทำให้มีการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มมากขึ้น^๒

ข้อเสนอน่าสนใจของ เลินเนอร์ ก็คือ การมองคุณลักษณะของคนในสังคมที่ทันสมัยว่ามีบุคลิกภาพ ที่เรียกว่า "Mobile Personality" ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถสูงในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ^๓ สำหรับกลวิธีในการปรับตัว ซึ่งเรียกว่า "Empathy" นั้น หมายถึง ความสามารถของบุคคลคนที่จะรู้สึกว่าคุณอยู่ในสถานการณ์ของคนอื่นได้ดีเพียงไร^๔

สาเหตุที่คนในสังคมตะวันตกมีคุณลักษณะดังกล่าวมานี้ ก็อาจจะสืบเนื่องมาจากการที่คนในแถบนี้เคยชินกับความรู้สึที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งผลสะท้อนของสังคมแบบนี้ก็คือ การมีสถาบันต่าง ๆ ที่เตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง และเนื่องจากว่าการเปลี่ยนแปลงนั้น ยังผลให้เกิดบุคคลอย่างน้อยสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่ได้ประโยชน์ กับ ฝ่ายที่เสียประโยชน์ ดังนั้นจึงกระตุ้นให้มีผู้ที่พยายามจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมด้าน เศรษฐกิจและการเมืองเพิ่มมากขึ้น

005643

^๑ Pye, Communications and Political Development, p. 17.

^๒ Daniel Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East (Glencoe, Ill : The Free Press, 1958), p. 46.

^๓ Ibid., p. 49.

^๔ Ibid., p. 50.

สำหรับ บุคลิกภาพทางจิตใจที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ (Psychic Mobility) นั้น เกิดขึ้นได้ก็โดยผ่านวิธีทางสองอย่างคือ การคมนาคม และ ประสบการณ์ในการรับรู้ข่าวสารซึ่งผ่านทาง การสื่อสารมวลชน แต่เลนเนอร์มีความเห็นว่า ประสบการณ์ด้านการรับรู้ข่าวสารโดยผ่านการสื่อสารมวลชนนั้น เป็นประสบการณ์ที่เป็นผลกระทบโดยตรง และลึกซึ้งกว่าประสบการณ์ซึ่งเกิดจากการคมนาคม^๑

ในขณะที่เดียวกัน เราสามารถมองในทางกลับกันได้ว่า สังคมที่ทันสมัยนั้นจะสามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อสังคมนั้น ๆ มีการพัฒนาในด้านของระบบข่าวสารมวลชนมาก่อน ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อสื่อสารและระบบสังคมในแง่นี้ เป็นผลสืบเนื่องที่เราได้รับมาจากการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์นั่นเอง

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับรูปแบบของระบบสังคมที่เป็นสมัยใหม่นั้น เลนเนอร์ได้ทำการแยกแยะระหว่างระบบสังคมที่เป็นสมัยใหม่กับระบบสังคมที่ล้าสมัย โดยมีตัวกำหนดสำคัญคือ ระบบการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในสังคมแบบดั้งเดิมนั้น ระบบการติดต่อสื่อสารจะเป็นแบบระบบปากเปล่า (Oral System) ในขณะที่ในสังคมที่ทันสมัยนั้น ระบบการติดต่อสื่อสารจะดำเนินไปโดยผ่านช่องทางการติดต่อสื่อสารที่อาศัยสื่อต่าง ๆ ในการติดต่อ

อย่างไรก็ตาม เลนเนอร์มีความเห็นว่า ระบบการติดต่อสื่อสาร เป็นทั้งดัชนี และเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในระบบสังคม

เลนเนอร์ได้ตั้งข้อสมมุติฐานในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างระบบการสื่อสารในสังคมกับดัชนี ๓ ด้าน ภายในสังคมนั้น ๆ อันได้แก่ เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกันได้ดังนี้ คือ

<u>สิ่งต่าง ๆ</u>	<u>ระบบสื่อสาร</u>	<u>ระบบปากเปล่า</u>
เศรษฐกิจสังคม	เมือง	ชนบท
วัฒนธรรม	รู้หนังสือ	ไม่รู้หนังสือ
การเมือง	แบบเลือกตั้ง	แบบแต่งตั้ง

^๑ Ibid., pp. 52 - 53.

ดังได้กล่าวแล้วว่า ในสังคมที่เป็นแบบสมัยใหม่นั้น ประชาชนจะมีบุคลิกภาพของการมีส่วนร่วมหลายด้านด้วยกัน เลินเนอร์ได้กำหนดส่วนสำคัญ ๔ ประการในการมองลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมไว้ดังนี้คือ ลักษณะของการเป็นเขตเมือง การรู้หนังสือ การมีส่วนร่วมในสื่อต่าง ๆ และการเข้ามีส่วนร่วมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้เขาได้ให้คำนิยามของลักษณะทั้ง ๔ ประการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนคือ ลักษณะการเป็นเขตเมืองนั้น หมายถึง เขตเมืองที่มีประชากรอาศัยสูงกว่า ๕๐,๐๐๐ คน การรู้หนังสือ หมายถึง ความสามารถในการอ่านภาษาใดภาษาหนึ่งได้อย่างน้อย ๑ ภาษา ลักษณะการมีส่วนร่วมในสื่อต่าง ๆ หมายถึง การซื้อหนังสือพิมพ์ การมีวิทยุในครอบครอง และการไปชมภาพยนตร์ ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น หมายถึง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งระดับชาติ ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น คิดได้จากค่าเฉลี่ยของการไปออกเสียงเลือกตั้งใน ๕ ครั้งหลังสุด

จากการทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้ง ๔ ด้านดังกล่าวมาแล้วนั้น ผลปรากฏออกมาว่า ระดับของการรู้หนังสือนั้น มีความสัมพันธ์กับระดับของการมีส่วนร่วมในสื่อต่าง ๆ มากที่สุด

สำหรับขั้นตอนของการ เปลี่ยนไปสู่สังคมที่เรียกว่า "สังคมที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม" (Participant Society) นั้น เลินเนอร์มีความเห็นว่า เริ่มจากสภาพการเป็นเขตเมือง ซึ่งจะมีการเคลื่อนย้ายของประชากรจากส่วนต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายมารวมอยู่ที่ตัวเมือง และจะกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และจากสภาพของการเป็นเขตเมืองนี้จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนที่สองและสามตามลำดับ นั่นคือ การรู้หนังสือ และ การขยายตัวของสื่อสาร ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน กล่าวคือ การขยายตัวของความรู้หนังสือมากขึ้น จะนำไปสู่การพัฒนาของการสื่อสารมากขึ้น และในทางย้อนกลับการขยายตัวของสื่อสารนี้ ก็จะมีผลให้เกิดการรู้หนังสือของประชาชนขยายตัวมากยิ่งขึ้น

ปฏิสัมพันธ์ของขั้นตอนทั้งสามขั้นดังกล่าวมานี้จะเป็นผลให้เกิดขั้นตอนที่สี่ กล่าวคือ สถาบันของการมีส่วนร่วมได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเราจะพบเห็นได้ในสังคมที่มีความก้าวหน้าไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ นอกจากนั้น สิ่งที่ปรากฏให้เราเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ ประชาชนในสังคมแบบนี้จะมีความกระตือรือร้น สนใจในเรื่องที่เป็นการเมืองและพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองให้มากที่สุด

คาร์ล คอยช์ (Karl W. Deutsch)

จากผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาในหนังสือชื่อ "Nationalism and Social Communication : An Inquiry into the Foundations of Nationality"^๑ คอยช์สนใจกับกระบวนการการติดต่อสื่อสาร เพราะเป็นปัจจัยยึดเหนี่ยวให้สังคมวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวโดยสรุป ความผูกพันกันของคนภายในสังคมในรูปของคำว่า "สัญชาติ" นั้น เกี่ยวข้องกับคำว่า "สังคม"

คอยช์ ได้พยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ในระหว่าง สังคม วัฒนธรรม และการติดต่อสื่อสาร โดยเริ่มให้ความหมายของคำว่า "สังคม" ไว้ดังนี้คือ หมายถึง กลุ่มหนึ่งของปัจเจกบุคคลทั้งหลาย ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยการแบ่งงานกันทำ การผลิต การแจกจ่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คำว่า "สังคม" ก็หมายถึง กลุ่มของประชาชนซึ่งมีการเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันนั่นเอง

ส่วนคำว่า "วัฒนธรรม" นั้น ในความเห็นของคอยช์หมายถึง เครื่องกรองความประพฤติซึ่งมีรูปร่างที่ผ่านกระบวนการการเลือกเฟ้นในทางประวัติศาสตร์มาแล้ว และเป็นสิ่งที่จะบีบบังคับพฤติกรรมของคน ทั้งที่เป็นผลมาจากแรงกระตุ้นภายในหรือจากภายนอกให้ดำเนินไปตามแนวทางที่กำหนด

ส่วนคำว่า "วัฒนธรรมร่วม" (Common Culture) นั้น หมายถึง ระบบที่ร่วมกันในแง่ของความสมดุลย์ อุบนิสัยในความชื่นชอบและการจัดลำดับความสนใจของมนุษย์ตามลำดับความสำคัญ และพฤติกรรม รวมตลอดถึงความศรัทธาและความรู้สึกของบุคคลอีกด้วย

และจุดที่สำคัญก็คือ เมื่อแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมร่วมกันแล้วก็จะนำมาสู่ความสะดวกสบายในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และการติดต่อสื่อสารนี้เองที่จะทำให้เกิดการก่อตัวเป็น "ประชาคม" (Community) ขึ้นมา แต่ในทางกลับกัน ถ้าวัฒนธรรมมีลักษณะที่สร้างบทบาทที่ขัดแย้งกันเอง ก็อาจจะเป็นสาเหตุทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันขาดตอนไปได้เช่นกัน

^๑ Karl W. Deutsch, Nationalism and Social Communication : An Inquiry into the Foundation of Nationality (Cambridge, Mass : The MIT Press, 1967).

สำหรับข้อ เสนอของคอยซ์ เกี่ยวกับข่าวสารที่นับว่าเป็นประโยชน์ต่อสาขาวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ก็คือ แนวความคิดในเรื่องการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันของส่วนต่าง ๆ ในระบบ เพราะสังคมใดที่มีระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว ก็ย่อมหมายถึงความเจริญในสิ่งต่าง ๆ ที่จะติดตามมา นับตั้งแต่การผลิตสินค้าและบริการที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ผู้สังคมที่ได้พัฒนาขึ้นโดยมีการจัดองค์การในระดับสูง พัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ ศิลปะและค่านิยมในด้านต่าง ๆ ซึ่งกันและประการหลังสุด ระบบการติดต่อสื่อสารจะทำให้ประชาชนต้องการที่จะให้มีการติดต่อสื่อสารมากขึ้นไปอีก โดยมุ่งให้การสื่อสารกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็ว และเที่ยงตรงมากขึ้น

แต่ทั้งนี้ เราจะพบข้อจำกัดคือ เราไม่สามารถจะวัดแง่มุมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ได้โดยทางตรง ดังนั้น วิธีการวัดตามความเห็นของคอยซ์จึงเป็นการวัดขนาดที่ยึดเอาขอบเขตระดับชั้น และประเภทต่าง ๆ ของข่าวสาร ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกันเป็นตัวกำหนด นอกจากนี้ยังรวมถึงการวัดความเร็ว และความเที่ยงตรงเท่าที่สามารถจะทำได้ และประการสุดท้ายก็คือ การวัดราคาค่าตอบแทนซึ่งจะต้องใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลหรือการสูญเสียประโยชน์ถ้าไม่ได้ข่าวสารข้อมูลนั้น ๆ มา

กล่าวโดยสรุป คอยซ์มีความเห็นว่า ถ้าเราทราบถึงวิธีการที่จะเปรียบเทียบและวัดความสามารถของกลุ่มและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในการเคลื่อนย้ายข่าวสารระหว่างกันแล้ว เราก็อาจจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มคนต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารนี้ คอยซ์ได้กล่าวพาดพิงถึงในหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่มีชื่อเสียงของเขานั้นคือ "The Nerves of Government : Models of Political Communication and Control"^๑ โดยเขากล่าวว่า ถ้ามองในแง่ของวัฒนธรรมความรู้สึกด้านจิตใจของชุมชนแล้ว เราสามารถวัดความเป็นปึกแผ่น (Integration) ของเอกบุคคลในแต่ละคนได้โดยดูจากความสามารถของเขที่จะรับและส่งผ่านข่าวสารในหัวข้อต่าง ๆ กันอย่างกว้างขวาง และในขณะเดียวกัน ความเคลื่อนไหวจะมีลักษณะที่เชื่อมโยง หรือมีการสูญหายของข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยเพียงเล็กน้อย^๒

^๑ Karl W. Deutsch, The Nerves of Government : Models of Political Communication and Control (New York : The Free Press of Glencoe, 1963).

แต่ถ้าจะพิจารณาระดับของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในสังคม (Social Cohesion) แล้ว คอยซ์เสนอให้ใช้การวัดความสามารถที่จะส่งผ่านข่าวสารระหว่างกัน โดยพิจารณาจากระดับของการตกลงหรือปิด เป็นอน เป็น เกณฑ์^๑

ผลงานที่สำคัญที่สุดของคอยซ์ ซึ่งช่วยสร้างความกระจ่างชัดในเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี ก็คือ บทความที่มีชื่อว่า "Social Mobilization And Political Development"^๒ ซึ่งตามบทความดังกล่าวนี้ คอยซ์ได้ใช้คำว่า "การระดมกำลังในทางสังคม" (Social Mobilization) สำหรับการอธิบายถึงกระบวนการทั้งหมดของการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลสำคัญต่อประชากรในประเทศ และมีผลนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตแบบล้าหลังไปสู่วิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ หรือถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนก็คือ กระบวนการซึ่งองค์ประกอบสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ และการประพฤติด้านจิตใจแบบเก่าแก่ได้เสื่อมสลายลงไป และประชาชน เริ่มหันมา เคยชินกับแบบแผนของการปลูกฝังทางสังคมและพฤติกรรมในแบบใหม่

กระบวนการการระดมกำลังในทางสังคมนี้ คอยซ์ได้ขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกว่า เราสามารถพิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

๑. การที่วิถีชีวิตแบบสมัยใหม่ได้มีการเผยแพร่และ เป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้น
๒. การแพร่หลายของระบบการสื่อสารมวลชน
๓. การโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชน
๔. เกิดกระบวนการการสร้าง เมือง
๕. การเปลี่ยนอาชีพของประชาชนจากการทำอาชีพกสิกรรมไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรม
๖. การรู้หนังสือและการอ่านออก เขียนได้มากขึ้นของประชาชน
๗. การที่รายได้ต่อหัวของประชาชนสูงขึ้น

นอกจากนี้ก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมอื่น ๆ อีก

^๑ Ibid.

^๒ Deutsch, "Social Mobilization and Political Development."

หลังจากนี้ คอยซ์ได้โยงความสัมพันธ์ไปสู่เรื่องของการเมือง โดยที่คอยซ์เห็นว่า กระบวนการระดมกำลังในทางสังคมนี้ นำมาซึ่งการขยายตัวของชนชั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองของประชาชน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ กระบวนการดังกล่าวนี้ ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล ในแง่ที่ว่า กระบวนการการระดมกำลังในทางสังคมนี้ ก่อให้เกิดภาวะความกดดันในระดับสูงต่อการเพิ่มความสามารถของรัฐบาลในอันที่จะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในแง่ต่าง ๆ

จากแนวความคิดดังกล่าวนี้ คอยซ์ได้พยายามที่จะนำมาใช้วัดเสถียรภาพของรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นการวัดแบบเชิงปริมาณ โดยวัดค่าการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ของดัชนีต่าง ๆ ของกระบวนการการระดมกำลังในทางสังคมดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น จากนั้นเขาได้แยกดัชนีทั้งหลายออกเป็น ๒ พวก โดยมีหลักเกณฑ์ว่า พวกหนึ่งเป็นดัชนีที่ชี้ถึงความต้องการของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น และอีกพวกหนึ่ง เป็นดัชนีที่ชี้ถึงความสามารถของรัฐบาลในการที่จะตอบสนองความต้องการแก่ประชาชน ดังนั้น เสถียรภาพของรัฐบาลจึงขึ้นอยู่กับความสมดุลย์ของทั้งสองส่วนดังกล่าวมานี้

กล่าวได้ว่า คอยซ์เป็นบุคคลสำคัญที่ได้พยายามพัฒนาการศึกษากระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ (ซึ่งในที่นี้ คอยซ์ใช้คำว่า "การระดมกำลังในทางสังคม") ให้ก้าวหน้าไปอีกระดับหนึ่ง นั่นคือ ระดับซึ่งเราสามารถจะบอกได้อย่างแน่ชัดว่า การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่มีค่าเป็นตัวเลขเป็นจำนวนเท่าใด

ไอเซนสแตท (S.N. Eisenstadt)

ไอเซนสแตทมองความหมายของคำว่า "กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" ในทางประวัติศาสตร์ว่า หมายถึง "กระบวนการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านทางรูปแบบต่าง ๆ ของระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นมาก่อนในยุโรปตะวันตกและในอเมริกาเหนือ ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ ถึงศตวรรษที่ ๑๙ และได้แผ่ขยายไปสู่ประเทศอื่น ๆ ในยุโรป และในอเมริกาใต้ เอเชีย และทวีปอาฟริกา ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ และคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐"^๑

^๑ S.N. Eisenstadt, Modernization : Protest and Change (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1966), p. 1.

เขามีความเห็นว่ สังคมที่ทันสมัยหรือที่เป็นสมัยใหม่ในปัจจุบันนี้ ได้รับการพัฒนามา จากสภาพสังคมแบบล้าหลัง และสังคมก่อนที่จะก้าวไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ในแบบต่าง ๆ กันออกไป อย่างมากมาย แต่ทว่าท่ามกลางความแตกต่างกันดังกล่าว ก็ได้มีการพัฒนาคุณลักษณะร่วมกันหลาย ประการ ซึ่งก่อตัวเป็นแกนหลักของ "กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่" ในสังคมที่ทันสมัย ซึ่ง คุณลักษณะร่วมกันของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นี้เกี่ยวข้องกับทั้งสิ่งที่เรียกว่า การศึกษา ประชากรในทางสังคม และการศึกษาโครงสร้างขององค์การทางสังคม^๑ แจ่มุมแรกนั้น ไอเซนสแตท หมายถึง "การระดมกำลังในทางสังคม" ตามแบบอย่างของคอยซ์ ซึ่งอธิบายไว้ว่า หมายถึง "กระบวนการที่แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทาง เศรษฐกิจ สังคม และแนวความคิดดั้งเดิม เริ่มแตกสลาย ลง ซึ่งมีผลให้ประชาชนได้เปลี่ยนไปสู่สภาพที่พร้อมสำหรับรูปแบบของการอบรมทางสังคม และ พฤติกรรมแบบใหม่" นอกจากนี้แล้ว ไอเซนสแตทยังกล่าวอ้างว่า ดัชนีสำคัญที่ใช้วัดระดับของการ ระดมกำลังทางสังคม ได้แก่ การขยายตัวของความเป็นอยู่อย่างทันสมัย เช่น การใช้เครื่องมือที่ทันสมัย อาคารบ้านเรือน สินค้าอุปโภคและบริโภคแบบใหม่ ฯลฯ สำหรับดัชนีอื่น ๆ ที่ใช้วัดการ ระดมกำลังทางสังคมก็ได้แก่ การสื่อสารมวลชน การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย การพัฒนาให้เป็นแบบ เมือง การเปลี่ยนอาชีพจากการกสิกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม การรู้หนังสือ และการเพิ่มขึ้นของ รายได้ต่อบุคคล ฯลฯ

คุณลักษณะประการที่สองของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ ทางด้านโครงสร้าง ขององค์การทางสังคมนั้น ชี้ให้เห็นว่า สังคมสมัยใหม่นั้นจะมีการแบ่งแยกหน้าที่ตามความชำนาญ พิเศษ พร้อม ๆ กับการให้ความสำคัญแก่กิจกรรมของปัจเจกบุคคล และแก่โครงสร้างที่เป็นสถาบัน คุณลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นี้ ย่อมแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้น อยู่กับทัศนคติที่ต่างกันออกไป^๒ เช่น ทางด้านเศรษฐกิจนั้น การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่จะกระตุ้นให้ มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีในระดับสูง คือ นำความรู้มาปรับใช้อย่างเป็นระบบพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยา ศาสตร์ พัฒนาด้านอาชีพจากอาชีพพื้นฐาน เช่น การกสิกรรมมาเป็นอาชีพในขั้นที่สอง ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมและการพาณิชย์ มาสู่อาชีพขั้นที่สาม ซึ่งได้แก่งานบริการต่าง ๆ แต่ถ้ามองในด้านการ เมืองแล้ว คุณลักษณะของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่จะปรากฏออกมาดังนี้คือ ประการแรก

^๑ Ibid., pp. 2 - 3.

^๒ Ibid., pp. 3 - 5.

มีการขยายตัวของการใช้อำนาจกฎหมาย การบริหารและการเมือง ลักษณะประการที่สองคือ การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการใช้อำนาจไปสู่กลุ่มต่าง ๆ ภายในสังคมอย่างกว้างขวาง เป้าหมายสูงสุดคือ การสร้างความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะด้านคุณธรรม และความรู้สึกร่วมกัน ในหมู่ประชากรผู้ใหญ่ของสังคม นอกจากนี้ ลักษณะสำคัญของสังคมที่ทันสมัยอีกประการหนึ่งก็คือ การปกครองแบบประชาธิปไตย หรือการปกครองที่คำนึงถึงความต้องการของชนหมู่มากเป็นสำคัญ แต่ถ้ามองทางด้านวัฒนธรรมแล้ว คุณลักษณะของสังคมที่ทันสมัยจะปรากฏออกมาในรูปของการแยกระบบวัฒนธรรม และระบบค่านิยมออกเป็นระบบย่อยต่าง ๆ

ไอเซนสแตทสรุปว่า การพัฒนาดังกล่าวนี้ มีความใกล้ชิดกับการขยายตัวของ การติดต่อสื่อสารจากส่วนกลางไปสู่กลุ่มสังคมอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มสังคมต่าง ๆ เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและทางวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น^๑

แบริงตัน มัวร์ (Barrington Moore, JR.)

จากผลงานชื่อ "Social Origins of Dictatorship and Democracy"^๒

แบริงตัน มัวร์ เสนอว่า หนทางหลักที่จะนำไปสู่สภาพสังคมที่เป็นสมัยใหม่มี ๓ แบบคือ แบบแรกคือ การปฏิวัติโดยพวกกษัตริย์ ซึ่งเป็นรูปแบบที่รวมเอาทั้งลัทธิทุนนิยมและประชาธิปไตยในแบบรัฐสภาเข้าไว้ด้วยกัน เช่น รูปแบบของอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา แบบที่สองคือ การปฏิวัติของพวกอนุรักษนิยม กระทำจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง คือ รูปแบบที่ปรากฏอยู่ในประเทศเยอรมันและญี่ปุ่น ซึ่งก็เป็นวิถีทางทุนนิยมแบบหนึ่ง แต่ทว่าไม่มีการเคลื่อนไหวปฏิวัติอย่างรุนแรง และเป็นการปฏิวัติเพื่อปลูกฝังลัทธิฟาสซิสต์ แบบที่สามคือ การปฏิวัติแบบคอมมิวนิสต์ในประเทศรัสเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีพื้นฐานที่สำคัญมาจากพวกชาวนา ต่อมาในตอนกลางของทศวรรษ ๑๙๖๐ อินเดียได้กลายเป็นอีกประเทศหนึ่งซึ่งก้าวเข้าสู่ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นสังคมอุตสาหกรรมแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้เราจะพบเห็นว่า รูปแบบการเปลี่ยนแปลงของประเทศอินเดียนั้น แตกต่างจากรูปแบบทั้งสามดังกล่าวมาแล้วข้างต้น^๓

^๑ Ibid., p. 5.

^๒ Barrington Moore, Jr., Social Origins of Dictatorship and Democracy : Lord and Peasant in the Making of Modern World (Boston : Beacon Press, 1967).

^๓ Ibid. p. 413

จุดที่น่าสนใจจากผลงานของมัวร์ ก็คือ การมองรูปลักษณะทางสังคมแบบกลไกกรรม ซึ่ง เป็นผลงานจากการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตก โดยที่เขามองว่า การพัฒนาทั้ง กล่าวเป็นการต่อสู้ที่ยาวนานและไม่สิ้นสุด เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เกี่ยวข้อง ๓ ประการคือ เพื่อตรวจสอบผู้ปกครองที่ไม่ยึดกฎเกณฑ์เป็นหลักปฏิบัติ เพื่อนำเอากฎเกณฑ์ใหม่ที่มีเหตุมีผลเข้ามาแทนที่กฎเกณฑ์เก่าที่ไม่คงเส้นคงวาและไม่มีหลักเกณฑ์ และประการสุดท้ายเพื่อให้ได้มาซึ่งการเข้ามีส่วนร่วมของ ประชาชนในการออกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ^๑

ดังนั้น เราจึงพบเห็นว่า นอกจากมัวร์จะมองกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ โดย ให้ความสำคัญต่อวิถีทางของการเปลี่ยนแปลงในรูปของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นทางการเมือง ๓ ชนชั้น อันได้แก่ ชนชั้นเจ้าที่ดิน ชนชั้นชาวนา และชนชั้นบวชแล้ว^๒ เขายังมองภาพพจน์ของสังคมที่เป็น สมัยใหม่ในรูปของกระบวนการการเป็นสมัยใหม่ทางการเมืองอีกด้วย กล่าวโดยสรุป กระบวนการ เปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ตามความเห็นของมัวร์ ก็คือ กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ทางการเมือง นั่นเอง

สรุปทฤษฎีหรือแนวความคิด

จากทัศนะของนักวิชาการท่านต่าง ๆ ที่มีต่อกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่และการ พัฒนาทางการเมือง ดังได้นำมากล่าวเอาไว้ในตอนต้นแล้วนั้น แนวความคิดหลักในเชิงทฤษฎีที่จะ ใช้เพื่อการวิจัยมีดังต่อไปนี้

กระบวนการ เปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่

ตามความหมายของแบล็ค หมายถึง

๑. การปรับตัวของโครงสร้างต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากันกับหน้าที่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิม
๒. การพัฒนาในด้านความรู้ของสมาชิกในสังคม

^๑ Ibid., p. 414.

^๒ ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, "ทฤษฎีว่าด้วยรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ แบร์ริงตัน มัวร์ : กรณีญี่ปุ่น," วารสารสังคมศาสตร์ ๑๖ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๒๒) : ๕๕-๘๘.

๓. การพัฒนาในด้านความสามารถของบุคคลในอันที่จะควบคุมสภาพแวดล้อม ซึ่งในข้อนี้ ตรงกับความเห็นของฮันติงตันในเรื่อง ความแตกต่างกันระหว่างคนสมัยใหม่กับคนสมัยเก่า กล่าวคือ คนสมัยใหม่จะมีความเชื่อในความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลง มีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงกับทั้งมีความมั่นใจในความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของเขา แต่ถ้าจะมองเฉพาะด้านการสื่อสาร แบล็คซีชี้ให้เห็นว่า สังคมที่เป็นสมัยใหม่ จะต้อง

ประกอบด้วย

๑. ปริมาณการรับหนังสือพิมพ์ เป็นจำนวนระหว่าง ๒๕๐ ถึง ๕๐๐ ฉบับต่อ ๑ ปี ต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน
๒. ปริมาณการรับและส่งทางไปรษณีย์ภายในประเทศ เป็นจำนวนระหว่าง ๑๐๐ ถึง ๓๕๐ ชิ้นต่อ ๑ คนต่อ ๑ ปี
๓. เครื่องรับวิทยุเป็นจำนวนระหว่าง ๒๕๐ ถึง ๔๕๐ เครื่องต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน
๔. เครื่องรับโทรทัศน์เป็นจำนวนระหว่าง ๕๐ ถึง ๓๐๐ เครื่องต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน
๕. ระดับของการไปชมภาพยนตร์มีเป็นจำนวนระหว่าง ๑๐ ถึง ๒๕ ครั้งต่อคนต่อปี

ส่วนฮันติงตัน มีความเห็นว่า กระบวนการเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ นั้นหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น ความคิดและกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งได้แก่

๑. การเจริญเติบโตของเมือง
๒. การพัฒนาอุตสาหกรรม
๓. การเร่งเร้าให้เกิดความตื่นตัวในด้านสังคม
๔. การพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย
๕. การพัฒนาทางด้านการศึกษาและความสนใจในข่าวสาร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ฮันติงตันเชื่อว่า การพัฒนาจะเกิดขึ้นหรือก้าวไปพร้อม ๆ กันมากกว่าที่จะมีลักษณะแยกขาดออกจากกัน

สำหรับพายนั้น มองว่าจุดสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเพียงใด ตามแนวทางที่จะมีผลกระทบก่อกระบวนการในการตัดสินใจ

และเนื่องจากพ่ายเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของระบบการติดต่อสื่อสารเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทางการเมือง ดังนั้น เขาจึงได้เสนอรูปแบบที่แตกต่างกันของระบบการติดต่อซึ่งมีอยู่ ๓ แบบด้วยกันคือ ระบบการติดต่อสื่อสารของสังคมที่ล้าสมัย ทันสมัย และสังคมที่อยู่ในช่วงกำลังเปลี่ยนแปลง

คุณลักษณะของแต่ละรูปแบบอธิบายได้ด้วยสิ่งเหล่านี้คือ

๑. การติดต่อสื่อสารในสังคมแบบล้าสมัย จะไม่มีการจัดองค์การในแบบที่
 - ก. มีการแยกออกจากกันอย่างเด่นชัดของระบบ
 - ข. ไม่มีการแยกย่อยออกจากกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ อย่างชัดเจน
๒. การติดต่อสื่อสารในสังคมที่ทันสมัยจะเกี่ยวข้องกับ ๒ ขั้นตอนคือ
 - ก. ขั้นตอนการติดต่อสื่อสารที่มีการจัดองค์การในขั้นสูงและมีโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะตัว
 - ข. ขั้นตอนซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการของผู้นำ โดยผ่านทาง การติดต่อสื่อสารที่มีรากฐานมาจากการติดต่อแบบตัวต่อตัว
 - ค. มีความสัมพันธ์อย่างเป็นระเบียบในระหว่างขั้นตอนของทั้ง ๒ ระดับ
๓. การติดต่อสื่อสารในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงจะมีสภาพของการแบ่งแยกออกเป็น ๒ ส่วน แต่มีลักษณะแตกแยกกัน ไม่มีลักษณะของการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง แต่ละส่วนนั้นขึ้นอยู่กับระบบการติดต่อสื่อสารที่เป็นไปโดยอัตโนมัติไม่มากนัก

บุคคลอีกผู้หนึ่งที่ได้ให้แนวความคิดที่สำคัญเกี่ยวกับความหมายของกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่เอาไว้ ได้แก่ เลินเนอร์ โดยได้มองลึกลงไปถึงคุณลักษณะของคนในสังคมที่ทันสมัยว่าจะมีบุคลิกภาพ ที่เรียกว่า "Mobile Personality" ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถสูงในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ โดยอาศัยกลวิธีที่เรียกว่า "Empathy" ซึ่งหมายถึงความสามารถของบุคคลที่จะทำตัวเองให้รู้สึกว่ายู่ในสถานการณ์ของคนอื่นได้ดีเพียงไร

ส่วนในลักษณะการมองอย่างกว้าง ๆ นั้น เลินเนอร์ได้ทำการแยกแยะระหว่างระบบสังคมที่เป็นสมัยใหม่กับระบบสังคมที่ล้าสมัย โดยอาศัยตัวชี้ที่สำคัญคือ ระบบการติดต่อสื่อสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในสังคมแบบดั้งเดิมนั้น ระบบการติดต่อสื่อสารจะเป็นแบบระบบปากเปล่า ในขณะที่ในสังคมที่ทันสมัย ระบบการติดต่อสื่อสารจะดำเนินไปโดยผ่านช่องทาง การติดต่อสื่อสารที่อาศัยสื่อสารต่าง ๆ ในการติดต่อ

คอยซ์ เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้อธิบายถึงกระบวนการ เปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ในรูปของคำว่า "การระดมกำลังทางสังคม" ว่าหมายถึง กระบวนการซึ่งปัจจัยสำคัญทางสังคม เศรษฐกิจ และ ความผูกพันทางจิตใจและการประพฤติปฏิบัติในแบบเก่าได้ถูกทำให้เสื่อมสลายไป และประชาชน เริ่ม หันมา เคยชินกับแบบแผนของการปลูกฝังทางสังคมและพฤติกรรมในแบบใหม่

นอกเหนือจากคำนิยามดังกล่าว คอยซ์ ยังได้เสนอประเด็นสำคัญซึ่งใช้สำหรับการมอง กระบวนการดังกล่าวได้อย่างชัดเจนดังนี้คือ

๑. การที่วิถีชีวิตแบบทันสมัยได้มีการ เผยแพร่และ เป็นที่ยอมรับกันในสังคมนั้น
๒. การแพร่หลายของระบบการสื่อสารมวลชน
๓. การโยกย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของประชาชน
๔. เกิดกระบวนการการสร้าง เมือง
๕. การ เปลี่ยนอาชีพของประชาชนจากการทำอาชีพกสิกรรมไปประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรม
๖. การรู้หนังสือและการอ่านออก เขียนได้มากขึ้นของประชาชน
๗. การที่รายได้ต่อหัวของประชาชนสูงขึ้น

ส่วนไอเซนสแตท ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของกระบวนการ เปลี่ยนให้ เป็น สมัยใหม่ว่า เกี่ยวโยงถึงทั้งสิ่งที่เรียกว่า การศึกษาประชากรในทางสังคม และ การศึกษาโครงสร้างขององค์การทางสังคม

สำหรับแบริงตัน มัวร์ นั้น มองการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ โดยให้ความสำคัญ ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นทางการเมือง ๓ ชนชั้น อันได้แก่ ชนชั้นเจ้า ที่ดิน ชนชั้นชาวนา และชนชั้นกฏมพี

กล่าวโดยสรุป เราอาจแยกความหมายของคำว่า การเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ ออก ได้เป็น ๒ กลุ่ม ตามที่ฮันติงตันได้เสนอเอาไว้ดังต่อไปนี้คือ

๑. กลุ่มแรกเป็นการให้ความสำคัญต่อคำว่า "กระบวนการระดมกำลังในทางสังคม" โดยหมายถึง กระบวนการที่กลุ่มหลักต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ และความผูก พันทางจิตใจในแบบเก่าแก่ถูกกัดกร่อนหรือทำให้แตกสลายลง และประชาชน เปลี่ยนมาสู่สภาพที่พร้อมสำหรับรูปแบบใหม่ ๆ ของการอบรม และกิจกรรมทาง สังคม

๒. กลุ่มที่ให้ความสำคัญต่อ "การพัฒนาการทางเศรษฐกิจ"

จากแนวความคิดของ ๒ กลุ่มนี้ ชันติงตันได้สรุปความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่กับการเมืองเอาไว้ว่า ในสังคมที่มีการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ความปรารถนาของปัจเจกบุคคล และกลุ่มสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปเพราะถูกระทบจากการเคลื่อนไหวทางสังคม ขณะเดียวกันก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความสามารถของมนุษย์ ที่จะตอบสนองความต้องการหรือความปรารถนาด้านต่าง ๆ ของตน ซึ่งในแง่มุมนี้เกี่ยวข้องกับระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมนั้น ๆ นั้นเอง

การพัฒนาทางการเมือง

ชันติงตัน ได้สรุปแนวทางที่จะนำไปสู่ความทันสมัยในทางการเมืองเอาไว้อย่างกว้าง ๆ

๓. ทางด้วยกันคือ

๑. สร้างอำนาจที่มีความชอบธรรมและมีเหตุมีผล
๒. การแยกหน้าที่ทางการเมืองออกเป็นส่วนย่อย และจัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นมาใหม่ เพื่อปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น
๓. การขยายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองให้เพิ่มมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้แก่กลุ่มสังคมต่าง ๆ โดยทั่วไป

สำหรับพายนั้น จากการนำเอาแนวความคิดของคำว่า การพัฒนาทางการเมืองที่เสนอไว้ โดยนักวิชาการต่าง ๆ มาสรุปรวมไว้แล้ว ก็ได้เสนอหัวใจของการพัฒนาทางการเมืองว่า ประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการคือ

๑. ความเท่าเทียมกัน
๒. ความจุของระบบการเมือง ซึ่งกินความหมาย ๓ ประการ ได้แก่
 - ก. ความเข้มข้น ขอบข่าย และระดับความมากน้อยของการปฏิบัติการทางการเมืองและการปกครอง
 - ข. ความสามารถในการบริหารนโยบายสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

ค. ความสามารถที่จะบริหารงานด้วยความมีเหตุมีผล และ นโยบายแบบ
โลกวิสัย

๓. การพัฒนาไปสู่ระบบการ เมืองที่มีการแบ่งแยกหน้าที่ และ ความชำนาญเฉพาะ
ด้าน

สำหรับ เส้น เนอร์นั้น ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบุคลิกภาพของคนในสังคมสมัยใหม่ว่า
เป็นแบบที่มีส่วนร่วม ซึ่งมีหลายด้านด้วยกัน แต่ลักษณะที่สำคัญได้แก่ การเป็นเขตเมือง การรู้
หนังสือ การรับรู้สื่อสารต่าง ๆ และการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง โดยทั้งนี้ เขาได้เสนอ
ดัชนีที่ใช้สำหรับวัดตัวแปรต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ดังนี้คือ ลักษณะการเป็นเขตเมืองนั้นจะต้องมี
ประชากรอาศัยอยู่สูงกว่า ๕๐,๐๐๐ คน ลักษณะของการรู้หนังสือก็วัดได้จากความสามารถในการ
อ่านภาษาใดภาษาหนึ่งได้อย่างน้อยหนึ่งภาษา ลักษณะการรับรู้สื่อสารต่าง ๆ วัดได้จากการซื้อหนังสือพิมพ์
การมีวิทยุในครอบครองและการไปชมภาพยนตร์ ส่วนลักษณะของการมีส่วนร่วมในการใช้
สิทธิออกเสียงเลือกตั้งนั้น วัดได้จากการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระดับชาติ โดยคิดจากค่า
เฉลี่ยของการไปออกเสียงเลือกตั้งใน ๕ ครั้งหลังสุด

สำหรับความเห็นของดอยซ์ เกี่ยวกับผลกระทบของกระบวนการการระดมกำลังทาง
สังคมที่มีต่อการ เมืองนั้น ดอยซ์ มีความเห็นว่า กระบวนการดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดภาวะความกด
ตันในระดับสูงต่อการ เพิ่มขีดความสามารถของรัฐบาลในอันที่จะสนองตอบต่อความต้องการของประ
ชาชนในแง่ต่าง ๆ

การสังเคราะห์ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาทางการ เมือง เข้าด้วยกัน

ผลจากการทบทวนทฤษฎีหรือแนวความคิดของนักวิชาการท่านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่อง
กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ และผลกระทบทางการ เมือง ทำให้ได้แง่มุมการทดสอบดัง
ต่อไปนี้คือ

ก. การทดสอบเกี่ยวกับสภาพสังคมโดยทั่ว ๆ ไปว่ามีความทันสมัยหรือเกิดกระบวนการ
การเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ มากหรือน้อยเพียงใด

ทั้งนี้โดยอาศัยการพิจารณาจากมาตรการรวม ๆ ในทุกด้าน (ไม่เฉพาะแต่ทาง
ด้านสื่อสารมวลชนเพียงอย่างเดียว) ตลอดจนการพิจารณาในระดับของตัวบุคคล

๑. สภาพโดยทั่ว ๆ ไปของสังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่

ก) สังคมที่มีความเป็นสมัยใหม่ จะต้องเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ดังต่อไปนี้

- (๑) การเจริญเติบโตของ เมือง
- (๒) การพัฒนาอุตสาหกรรม
- (๓) การเร่งเร้าให้เกิดความตื่นตัวในด้านสังคม
- (๔) การพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย
- (๕) การพัฒนาทางการศึกษาและความสนใจในข่าวสาร

กล่าวโดยสรุปแล้ว ในสังคมที่มีการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ความปรารถนาของปัจเจกบุคคล กลุ่มและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป โดยที่กลุ่มหลักต่าง ๆ ของสังคม เศรษฐกิจ และความผูกพันทางจิตใจ ในแบบเก่าแก่จะถูกกัดกร่อน หรือแตกสลายลง และประชาชนจะเปลี่ยนมาสู่สภาพที่พร้อมสำหรับรูปแบบใหม่ ๆ ของการอบรมทางสังคม และกิจกรรมต่าง ๆ และในขณะที่เดียวกันก็จะเกิดการพัฒนาในทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในความสามารถของเขาที่จะได้ครอบครองสิ่งอันพึงปรารถนา^๑

ข) ในสังคมที่เป็นสมัยใหม่นั้น ประชาชนจะต้องมีบุคลิกภาพของการเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งที่สำคัญได้แก่ ลักษณะของการเป็นเขตเมือง การรู้หนังสือ การมีส่วนร่วมในสื่อต่าง ๆ และการมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง^๒

^๑ Huntington, Political Order in Changing Societies, pp. 33-34.

^๒ Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, p. 50.

ค) สังคมที่เป็นสมัยใหม่จะมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งจะมี
คุณลักษณะ เกี่ยวโยงกับสองสิ่งดังต่อไปนี้คือ^๑

- (๑) การศึกษา เกี่ยวกับประชากรในทางสังคม
- (๒) โครงสร้างขององค์การทางสังคม

ขยายความ :

(๓) การศึกษาเกี่ยวกับประชากรในทางสังคม มีความหมาย เช่นเดียวกับคำว่า การระดมกำลังทางสังคม ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และแนวความคิดดั้งเดิม เริ่มแตกสลายลง ซึ่งมีผลให้ประชาชนได้เปลี่ยนไปสู่สภาพที่พร้อมสำหรับรูปแบบของการอบรมทางสังคมและพฤติกรรมแบบใหม่ ส่วนดัชนีสำคัญที่วัดระดับของการระดมกำลังทางสังคม ได้แก่ การขยายตัวของความเป็นอยู่อย่างทันสมัย เช่น การใช้เครื่องมือที่ทันสมัย อาคารบ้านเรือน สินค้าอุปโภค และบริโภคแบบใหม่ ฯลฯ สำหรับดัชนีอื่น ๆ ที่ใช้วัดการระดมกำลังทางสังคมได้แก่ การสื่อสารมวลชน การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย การพัฒนาให้เป็นแบบเมือง การเปลี่ยนอาชีพจากการกสิกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม การรู้หนังสือ และการเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อบุคคล ฯลฯ

^๑ Eisenstadt, Modernization : Protest and Change, p. 2.

(ข) ประการที่สอง นั้น ได้แก่ ลักษณะที่ว่า สังคมสมัยใหม่นั้นจะมีการแยกประเภทความชำนาญในระดับสูงออกจากกัน การให้เกียรติแก่กิจกรรมที่เป็นของปัจเจกบุคคลและโครงสร้างที่เป็นสถาบันนับเป็นหัวใจสำคัญของสังคมสมัยใหม่

๒. ความคิดความเชื่อของคนสมัยใหม่ คนที่มีความเป็นคนสมัยเก่านั้น มักจะคาดหวังในความต่อเนื่องของธรรมชาติและสังคม และไม่เชื่อว่ามนุษย์สามารถที่จะก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงหรือสามารถที่จะควบคุมธรรมชาติ และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ตรงข้ามกับคนที่มีลักษณะสมัยใหม่คือ เขาจะมีความเชื่อในความเป็นไปได้และมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลง กับทั้งยังมีความมั่นใจในความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายของเขา^๑

๓. บุคลิกภาพของคนสมัยใหม่ คนในสังคมที่ทันสมัยจะมีความสามารถสูงในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาสามารถที่จะสมมุติตัวเองให้อยู่ในสถานการณ์ของคนอื่นได้^๒

ข. การทดสอบความเป็นสมัยใหม่ของสังคมโดยพิจารณาเฉพาะในด้านการสื่อสารมวลชน

๑. ความสนใจในการรับสื่อสารมวลชนมากขึ้นของประชาชน ถ้าคนในสังคมใดมีความสนใจหรือรับทราบในสื่อสารมวลชนมากขึ้น ก็แสดงว่าในสังคมนั้นได้มีการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น^๓

^๑ Huntington, "The Change to Change : Modernization, Development, and Politics," p. 29.

^๒ Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, pp. 47-52.

^๓ Black, The Dynamics of Modernization : A Study in Comparative History, p. 22.

ขยายความ : พิจารณาได้จาก

- ก) ปริมาณการรับหนังสือพิมพ์ต่อปีต่อประชากร ๑,๐๐๐ คน
- ข) การรับและส่งไปรษณีย์ภายในประเทศต่อคนเป็นจำนวนกี่ชิ้นต่อปี
- ค) จำนวนวิทยุ โทรทัศน์ การไปชมภาพยนตร์ กี่ครั้งต่อคนต่อปี

๒. ระบบการติดต่อสื่อสาร เป็นเครื่องชี้ถึงความทันสมัยของสังคม

- ก) ความแตกต่างระหว่างสังคมแบบดั้งเดิมและสังคมที่เป็นสมัยใหม่ นั้น อยู่ที่ว่า ในสังคมแบบดั้งเดิมนั้น ระบบการติดต่อสื่อสารจะเป็นแบบระบบปากเปล่า ในขณะที่ในสังคมที่ทันสมัยนั้น ระบบการติดต่อสื่อสารจะดำเนินไปโดยผ่านช่องทางการติดต่อสื่อสารที่อาศัยสื่อต่าง ๆ ในการติดต่อ^๑
- ข) ระบบการสื่อสารในสังคมใด จัดว่ามีความเป็นสมัยใหม่มากน้อยเพียงใดนั้น ให้พิจารณาเป็น ๓ แบบอย่างคือ แบบอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมที่ล่าสมัย สังคมที่ทันสมัย และสังคมหัวเลี้ยวหัวต่อ^๒

ขยายความ :

- (๑) คุณลักษณะเด่นที่สุดของกระบวนการติดต่อสื่อสารในสังคมแบบล่าสมัย ก็คือ ไม่มีการจัดองค์การในแบบที่มีการแยกออกจากกันอย่างเด่นชัดของระบบและ ไม่มีการแยกย่อยออกจากกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ อย่างชัดเจน
- (๒) ระบบการติดต่อสื่อสารที่เป็นสมัยใหม่ เกี่ยวข้องกับ ๒ ขั้นตอนคือ
 - (ก) ขั้นตอนการติดต่อสื่อสารที่มีการจัดองค์การในชั้นสูง และมีโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะตัว
 - (ข) ขั้นตอนซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการของผู้นำ
 ขั้นตอนทั้ง ๒ นี้ มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ

^๑ Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, pp. 54-56.

^๒ Pye, Aspects of Political Development, pp. 156 - 163.

- (๓) กระบวนการติดต่อสื่อสารในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง นั้น จุดสำคัญก็คือ สภาพที่มีการแบ่งแยกออกจากกันในระหว่างชั้นตอนทั้งสอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ขาดกระบวนการ "การสะท้อนกลับ" อย่างมีประสิทธิภาพระหว่างระบบสื่อสารมวลชนกับระบบที่ไม่เป็นทางการหรือต่อหน้า
๓. ระบบการติดต่อสื่อสารที่ดัดแปรไว้ได้อย่างไร ทำได้โดยการวัดขนาดที่เห็นได้ชัดของขอบเขต ระดับชั้นและประเภทต่าง ๆ ของข่าวสาร ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายระหว่างกัน นอกจากนี้ยังรวมถึงการวัดในเรื่องของความเร็วและความเที่ยงตรง เท่าที่สามารถจะทำได้ และประการสุดท้ายก็คือ การวัดราคาค่าตอบแทน ซึ่งจะต้องใช้จ่ายในการแสวงหาข้อมูลหรือการสูญเสียประโยชน์ถ้าไม่ได้ข่าวสารข้อมูลนั้น ๆ มา^๑
๔. ระบบการติดต่อสื่อสารที่ดี นำมาซึ่งความสมบูรณ์ของส่วนต่าง ๆ ในระบบ สังคมใดที่มีระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็วก็ย่อมหมายถึง ความเจริญในสิ่งต่าง ๆ ที่จะติดตามมานับตั้งแต่การผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มมากขึ้น มีการพัฒนาไปสู่สังคมที่มีการจัดองค์การในระดับสูง มีการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ ศิลปะและค่านิยมในด้านต่าง ๆ และประการหลังสุด นำมาซึ่งความต้องการที่เพิ่มมากขึ้นในอันที่จะให้มีการติดต่อสื่อสารมากขึ้น มีการกระจายไปตามส่วนต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็วและเที่ยงตรงที่สุด กล่าวโดยสรุป แนวความคิดดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องของความสมบูรณ์ของส่วนต่าง ๆ ในระบบนั่นเอง^๒

^๑ Deutsch, Nationalism and Social Communication : An Inquiry into the Foundations of Nationality, p. 91.

^๒ Ibid., pp. 86 - 90.

ค. การทดสอบว่าในสังคมนั้น ๆ เป็นสังคมเมืองที่เป็นสมัยใหม่

ถ้าสังคมใดมีการเปลี่ยนแปลงใน ๓ ลักษณะดังต่อไปนี้คือ

๑. การใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล
๒. การแบ่งแยกหน้าที่ทางการเมืองออกเป็นส่วนย่อยต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาโครงสร้างที่มีลักษณะ เฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น
๓. มีการขยายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเปิดโอกาสให้มวลชนได้เข้ามีส่วนร่วมด้วย

ถ้าเป็นเช่นนี้ก็แสดงว่า สังคมนั้น ๆ เป็นสังคมการเมืองที่เป็นสมัยใหม่^๑

แนวความคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ได้แก่ การศึกษา เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง คุณลักษณะ ความคิดความเชื่อและการใช้สื่อสารมวลชน ผู้วิจัยจะขอนำเอาความหมาย เหตุผลสนับสนุนทั้งของผู้วิจัยเองและนักวิชาการต่าง ๆ มาเสนอในแต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้

การศึกษา

อิทธิพลของการศึกษาที่มีต่อการเปลี่ยนสังคมให้เป็นสมัยใหม่นั้น อาจพิจารณาได้เป็นสองนัยด้วยกันคือ จากบทบาทของโรงเรียนและสังคมประการหนึ่ง และจากประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคลอีกประการหนึ่ง กล่าวโดยละเอียดก็คือ การศึกษาที่ได้รับจากโรงเรียนนั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยสร้างเสริมความรู้ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรม อันมีคุณค่าให้แก่บุคคล ประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลได้รับจากสังคมนั้น หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่กำหนดให้บุคคลอยู่ในสภาพการณ์ของสิ่งแวดล้อมที่ช่วยพัฒนาคุณภาพให้แก่บุคคลทั้งในด้านส่วนตัวและสังคม เป็นการมองการศึกษาในวงกว้างออกไป อิทธิพลของการศึกษามีลักษณะที่ครอบคลุมชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย โดยที่การเรียนรู้นี้จำต้องให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสมที่สุด^๒

^๑ Huntington, Political Order in Changing Societies, pp. 34-35.

^๒ อ่าง บัวศรี, หลักการศึกษาศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๐๖), หน้า ๓-๔.

เหตุผลที่ผู้วิจัยเชื่อว่า การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดความเป็นสมัยใหม่ให้กับสังคมนั้น ก็เพราะว่า การศึกษาเปรียบเสมือนประตูที่จะสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้กับสังคมในประเด็นอื่น ๆ ติดตามมาด้วย เริ่มตั้งแต่การที่ประชาชนจะมีการใช้สื่อสารมวลชนเพิ่มมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีบุคลิกภาพ และความคิดความเชื่อที่ทันสมัยยิ่งขึ้น และประการสุดท้ายก็คือ มีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น

สำหรับอิทธิพลของการศึกษาต่อการเปลี่ยนสังคมให้เป็นสมัยใหม่นี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นในลักษณะที่สอดคล้องกัน เช่น แบล็ค มีความเห็นว่า ในสังคมที่เกิดกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น จะต้องมีการพัฒนาในด้านความรู้^๑ ซึ่งก็เช่นเดียวกับฮันติงตัน ที่มีความเห็นว่าจะต้องมีการพัฒนาในด้านการศึกษา^๒ ส่วนคอยซ์มีความเห็นว่า ในสังคมดังกล่าว ประชาชนจะต้องรู้หนังสือและอ่านออกเขียนได้มากขึ้น^๓

เศรษฐกิจ

คำว่า "เศรษฐกิจ" นั้น โดยทั่วไปหมายถึง การมีกินมีใช้ สังคมใดมีของกินของใช้มาก สังคมนั้นก็มีเศรษฐกิจดี สังคมใดมีของกินของใช้น้อย สังคมนั้นมีเศรษฐกิจไม่ดี^๔ แต่สำหรับในที่นี้ เราหมายถึง การขยายตัวทางเศรษฐกิจ อันหมายถึงการเพิ่มการลงทุน การเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงาน การขยายขนาดการผลิตและการเพิ่มผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ.... ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ส่วนมากมักจะใช้รายได้ต่อบุคคลเป็นเครื่องวัด^๕

^๑ Black, The Dynamics of Modernization : A Study in Comparative History, p. 7.

^๒ Huntington, Political Order in Changing Societies, p. 32.

^๓ Deutsch, "Social Mobilization and Political Development," p.495.

^๔ ศรีปริญญา รามโกมุท, "นักการศึกษาควรทราบอะไรเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์," ใน ชุมนุมทางวิชาการ, กรมสามัญศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๗), หน้า ๕๑.

^๕ ไพรช กฤษณมิษ, พัฒนาการเศรษฐกิจเบื้องต้น (กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๑.

สำหรับ เหตุผลที่โน้มน้าวให้ผู้วิจัยเชื่อว่า เศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิด กระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ คือ โดยทั่วไปแล้ว คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในประเด็นอื่น ๆ ตามไปด้วย เช่นคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ก็มักจะมีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงยิ่งขึ้น มีความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองเพิ่มขึ้น มีบุคลิกภาพและความคิดความเชื่อที่ทันสมัยมากขึ้น และมีการใช้สื่อสารมวลชนเพิ่มมากขึ้น

สำหรับนักวิชาการที่มีความเห็นสอดคล้องในประเด็นนี้ ได้แก่ คอยซ์ คือ ยอมรับว่า ในสังคมที่ผ่านการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่นั้น จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านด้วยกัน โดยเฉพาะ ในด้านรายได้ คือ ประชาชนจะมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น^๑

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

มายรอน ไวน์เนอร์ (Myron Weiner) ได้ทำการรวบรวมความหมายต่าง ๆ ของการเข้าร่วมทางการเมือง ที่นักรัฐศาสตร์ทั้งหลายเสนอไว้ สรุปผลออกมารวมได้

๑๐ ความหมายดังนี้คือ

๑. การกระทำที่สนับสนุนหรือ เรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ
๒. ความพยายามที่สำเร็จผลในการใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาลหรือในการเลือกผู้นำในวงการบริหารบาล
๓. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
๔. การกระทำที่มีตัวแทน (Representation)
๕. ความละวางจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (Alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่า แม้จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
๖. ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นพวกที่กระตือรือร้น (Activists) ที่จะทำ
๗. การกระทำที่ "ต่อเนื่องผลึกตัน" (Persistence Continuum) ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (Institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ปะทุขึ้นทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล

^๑ Deutsch, "Social Mobilization and Political Development," p.495.

๘. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (Bureaucratic Actions)
๙. การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (National Politics) เท่านั้น
๑๐. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (A Political Act)

ไวน์เนอร์ ได้สรุปว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงผลสำเร็จ หรือการจัดองค์การ แต่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นครั้งคราว หรือเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่คำนึงถึงว่า วิธีการที่ใช้จะถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมุ่งประสงค์ที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการปกครองในระดับใด..... ระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ^๑

สำหรับเหตุผลที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ก็เพราะว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เปรียบเสมือนขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนา กล่าวคือ เมื่อได้ผ่านการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มาเป็นลำดับแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายที่จะปรากฏขึ้นก็คือ ความเป็นสมัยใหม่ในทางการเมืองจะเกิดขึ้นภายในสังคม นั่นคือการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนได้เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง และมีประสิทธิภาพ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความเป็นสมัยใหม่ในทางการเมืองของสังคม เป็นเสมือนหนึ่งเป้าหมายของการเปลี่ยนสังคมให้เป็นสมัยใหม่นั้นเอง

^๑ Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of the Political Process," in Crisis on Sequences in Political Development, eds. Leonard Binder and Others, (Princeton, N.J. : Princeton University Pr.) อ้างใน วิสุทธิ โพธิ์แท่น. "ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ในทางการเมืองเพื่อการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพในประเทศไทย" รัฐศาสตร์สาร ๓ : ๓ (สิงหาคม ๒๕๑๙)

แนวความคิดที่คล้ายคลึงของนักวิชาการอื่น ๆ มีอีกมากมาย เช่น พาย ให้ข้อคิดว่าสังคมใดที่ได้เปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่แล้ว จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยอย่างกว้างขวางมากขึ้นในวิถีทางซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบวนการในการตัดสินใจ^๑

บุคลิกภาพ

ดร.ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้ทำการรวบรวมความหมายของคำว่า "บุคลิกภาพ" โดยนักวิชาการที่มีชื่อเสียงในทางจิตวิทยา ดังต่อไปนี้ "โรเบิร์ต ลันดิน (Robert Lundin) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าบุคลิกภาพว่า หมายถึง เครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ มีลักษณะเด่นหลาย ๆ ประการ และเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์พิเศษ สำหรับ เรยมอน แคทเทล (Raymon Cattell) ได้ให้คำจำกัดความบุคลิกภาพว่า คือสิ่งที่อธิบายให้ทราบว่า บุคคลคนหนึ่งจะปฏิบัติตนอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ และ กอร์ดอน อัลพอร์ท (Gorden Allport) ได้ให้คำจำกัดความคำว่าบุคลิกภาพว่า คือระบบต่าง ๆ ทางกายและใจ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมรอบตัวได้"^๒

เหตุผลที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บุคลิกภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ก็เพราะว่า ในสังคมที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น สภาพแวดล้อมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ประชาชนจึงจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของตน เพื่อที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพนี้ ได้ยึดแนวความคิดของเลนเนอร์เป็นหลัก ซึ่งสรุปได้ว่า คนในสังคมที่เปลี่ยนไปสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้น จะมีบุคลิกภาพที่เรียกว่า "Mobile Personality" อันหมายถึง บุคคลที่มีความสามารถสูงในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี^๓

^๑ Pye, Communications and Political Development, p. 17.

^๒ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒) หน้า ๑๑.

^๓ Lerner, The Passing of Traditional Society : Modernizing the Middle East, pp. 47-52.

ความคิดความเชื่อ

ดร.ณรงค์ สินสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายของคำว่า "ความเชื่อ" เอาไว้ว่า หมายถึง "สิ่งที่บุคคลคิดว่า การกระทำบางอย่างหรือปรากฏการณ์บางอย่างหรือสิ่งของบางอย่าง หรือคุณสมบัติของสิ่งของหรือของบุคคลบางอย่าง มีอยู่จริงหรือเกิดขึ้นจริงๆ"^๑ และนอกจากนี้ยังให้ความหมายเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า "ความเชื่อคือ การที่บุคคลหนึ่งคิดถึงอะไรก็ได้ในแง่ข้อเท็จจริง และความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นต้องถูกต้องเสมอไป"^๒

ส่วนเหตุผลที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความคิดความเชื่อนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่ ก็เพราะว่า ในขั้นตอนของกระบวนการเปลี่ยนให้ เป็นสมัยใหม่นั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคลิกภาพของประชาชนในสังคมนั้น ๆ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ ที่จะติดตามมาด้วย ดังนั้น ประชาชนในสังคมนั้น ๆ จึงต้องมีความเชื่อในความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลง มั่นใจในความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลง และมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลง

นักวิชาการที่มีความเห็นสอดคล้องในประเด็นนี้ได้แก่ ฮันดิงตัน คือเชื่อว่า คนในสังคมที่ เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้น จะมีความเชื่อในความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลง มีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงกับทั้งมีความมั่นใจในความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ^๓

การใช้สื่อสารมวลชน

การอธิบายความหมายของคำว่า "การสื่อสารมวลชน" นี้ แยกพิจารณาออกเป็น ๒ คำ คือ คำว่า "การสื่อสาร" และ "การสื่อสารมวลชน" สำหรับความหมายของคำว่า "การสื่อสาร" นั้น คำนิยามของ ฮาโรลด์ ลาสเวล (Harold Lasswell) ศาสตราจารย์ทางรัฐศาสตร์ นับได้ว่าเป็นที่นิยมแพร่หลายและได้รับการอ้างอิงมาก เพราะคลุมเอาจุดประกอบต่าง ๆ ของการสื่อสารไว้เกือบทั้งหมด โดยลาสเวล ได้ตั้งเป็นประโยคคำถามสั้น ๆ ว่า

^๑ ณรงค์ สินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า ๔ - ๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๓ Huntington, The Change to Change : Modernization, Development, and Politics, pp. 30-31.

(Who) - ใคร

(Says what) - พูดว่าอะไร

(In which channel) - โดยช่องทางไหน

(To whom) - กับใคร

(With what effect?) - เกิดผลอย่างไร?

ฉะนั้น ตามแนวความคิดของ ลาสเวลล์นั้น การสื่อสารมีองค์ประกอบสำคัญคือ "แหล่งข่าวสาร" (source หรือ who) "ข่าวสาร" (message หรือ what) "สื่อ" (medium หรือ which channel) "ผู้รับข่าวสาร" (receiver หรือ whom) และ "ประสิทธิผล" (what effects)^๑ ส่วนคำว่า "การสื่อสารมวลชน" นั้น เป็นการเน้นว่า ในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้น ผู้ส่งข่าวสาร แทนที่จะเป็นบุคคลธรรมดา กลับเป็นองค์กรใหญ่ (Organization) ที่ประกอบด้วยบุคคลเป็นจำนวนมาก ข่าวสารที่ผลิตออกไปก็มีปริมาณมากมายและกระจายไปทั่วสารทิศ ผู้รับสารแทนที่จะเป็นที่รู้จักมักคุ้นกับผู้ส่งข่าวสาร กลับแยกกระจัดกระจายกันอยู่ และไม่รู้จักกันเลย ซึ่งเรียกว่า มวลชน (Mass Audience) ปฏิกริยาโต้ตอบ (Feedback) ที่เกิดขึ้นก็มีได้เป็นไปอย่างทันทีทันใดหรือสังเกตได้ง่ายเหมือนการสื่อสารตัวต่อตัว^๒

สำหรับเหตุผลที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การใช้สื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น ก็เพราะว่า การสื่อสารมวลชนเป็นเสมือนสิ่งที่จะแทรกซึมอยู่ คือ จะเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่เร็วยิ่งขึ้น

ประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้สื่อสารมวลชนนี้ มีนักวิชาการหลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกัน เช่น คอยซ์ ได้เสนอว่า ในสังคมที่เกิดการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่นั้น จะเกิดการแพร่หลายของระบบการสื่อสารมวลชน^๓ และฮันติงตันก็มีความเห็นว่า ประชาชนในสังคมดังกล่าวนี้จะมีความสนใจในข่าวสาร^๔ ส่วนแบล็ค ได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นของการสื่อสารมวลชนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ในสังคมที่

^๑ บุญเลิศ ศุกติลก, "สื่อสารมวลชนและการพัฒนาประเทศ : วิเคราะห์เชิงทฤษฎีและวิจัย," วารสารธรรมศาสตร์ ๗ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๒๐) : ๑๑ - ๑๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^๓ Deutsch, "Social Mobilization and Political Development," p. 495.

^๔ Huntington, Political Order in Changing Societies, p. 32.

เป็นสมัยใหม่ ปริมาณการรับหนังสือพิมพ์ การรับและส่งทางไปรษณีย์ภายในประเทศ เครื่องรับวิทยุ และโทรทัศน์ และการไปชมภาพยนตร์ จะมีเพิ่มมากขึ้นในระดับต่าง ๆ^๑

โดยสรุปแล้ว ผู้วิจัยเสนอว่า ในการวัดระดับของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ สำหรับในงานวิจัยนี้ ได้กระทำไปโดยการใช้วิธีการวัดระดับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้คือ การศึกษา เศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง บุคลิกภาพ ความคิดความเชื่อ และการใช้สื่อสารมวลชน ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่า การศึกษาในแนวทางนี้จะช่วยให้สามารถระบุหรือตัดสินได้ว่า สังคมนั้น ๆ ได้ผ่านขั้นตอนของกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่มาแล้วในระดับใดบ้าง

^๑ Black, The Dynamics of Modernization : A Study in Comparative History, p. 22.